

Redesign the visual and physical dimensions of the urban space according to the preferences of people and professionals (Case study: Saraye Shamali Kabul)

Abdul Raqib Amin¹, Dr. Hadi Ivani, Dr. Seyed Ali Iqbal

Abstract:

Since today, due to the development of societies and rising living standards, the scope of human activities in cities is expanding and people in the community spend a significant amount of time in urban spaces with its unique features, it is necessary. To take effective measures to optimize and improve the visual and physical dimensions of urban spaces according to the preferences of people and professionals and to satisfy citizens. The need of the city and citizens for desirable and responsive urban spaces, bringing positive changes and freshness in the city, has brought the issue of redesigning urban spaces.

The issue of redesign of urban space is one of the basic foundations of the revitalization of the city and leads to the formation of a stable and desirable society. As a result, paying attention to the redesign of urban spaces is essential and requires careful planning. Ignoring the redesign of urban spaces and the lack of a comprehensive plan and plan to create it, entails heavy costs for the city and its citizens.

In this research, a combined method (descriptive-analytical) is used and information is collected using library methods, observations and field perceptions. First, the redesign of visual and physical dimensions of urban space in this area is examined and then the desirability and function of spaces and the comparison of citizens' mental image of urban spaces have been studied and evaluated. In the end, in addition to obtaining the results, suggestions and solutions to increase the quantity and quality of urban spaces in various dimensions and the implementation of the mind map of citizens and professionals that create desirable urban spaces and sustainable community are presented.

Keywords: visual and physical dimensions, urban spaces, redesign, preferences of people and professionals

Citation: Amin, A. R., Ivani, H., & Iqbal, S. A. (2021). Redesign the visual and physical dimensions of the urban space according to the preferences of people and professionals (Case study: Saraye Shamali Kabul). *Journal of Urban Planning and Architecture*, 2(1), 69–100.

بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان (نمونه موردی: سرای شمالی-کابل)

عبدالرقيب امين^۱، دكتور هادي ايواني^۲، دكتور سيدعلي اقبال^۳

۱- ماستر طراحی شهری دانشگاه پیام نور شعبه کابل

۲- استادیار گروه طراحی شهری دانشگاه پیام نور تهران

۳- دانشیار گروه طراحی شهری دانشگاه پیام نور مرکز کابل

چکیده

از آنجایی که امروزه به دلایل پیشرفت جوامع و بالا رفتن سطح زندگی مردم دامنه فعالیت های انسانی در شهرها رو به گسترش است و افراد جامعه زمان قابل توجهی از اوقات خود را در فضاهای شهری با ویژگی های منحصر به فرد آن می گذرانند، نیاز است تا برای مطلوب سازی و بهبود ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان و جلب رضایت شهروندان کارهای مؤثر صورت گیرد. نیاز شهر و شهروندان به فضاهای شهری مطلوب و پاسخگو، آوردن تغییرات مثبت و شادابی در شهر، موضوع بازطراحی فضاهای شهری را به همراه داشته است.

موضوع بازطراحی فضای شهری یکی از پایه های اساسی احیای دوباره شهر بوده و موجب شکل گیری یک جامعه پایدار و مطلوب می گردد. در نتیجه توجه به بازطراحی فضاهای شهری امری ضروری و مستلزم برنامه ریزی دقیق می باشد. بی توجهی به بازطراحی فضاهای شهری و عدم وجود برنامه ریزی و طرحی جامع برای ایجاد آن، هزینه های سنگین را برای شهر و شهروندان در پی دارد.

در این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده و اطلاعات با استفاده از روش های کتابخانه ای، مشاهدات و برداشت های میدانی جمع آوری شده که ابتدا بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری در این محدوده مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه به بررسی و ارزیابی مطلوبیت و کارکرد فضاها و مقایسه تصویر ذهنی شهروندان از فضاهای شهری پرداخته شده است. در پایان علاوه بر اخذ نتایج، پیشنهادات و راهکارهایی جهت افزایش کمیت و کیفیت فضاهای شهری در ابعاد مختلف و تطبیق نقشه ذهنی شهروندان و متخصصان که باعث بوجود آمدن فضاهای شهری مطلوب و اجتماع پایدار می گردد ارائه شده است.

واژه های کلیدی: ابعاد بصری و کالبدی، فضاهای شهری، بازطراحی، ترجیحات مردم و متخصصان

استناد: امین، عبدالرقيب، ايواني، هادي و اقبال سيدعلي (۱۳۹۹) بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان (نمونه موردی: سرای شمالی کابل)، فصلنامه علمی پژوهشی شهرسازی و مهندسی، ۲(۱)، ۶۹-۱۰۰

مقدمه:

بحث و پرداختن به مقوله بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان در شرایط فعلی به دلیل نقش مهم فضاهای شهری و بازطراحی در برقراری تعاملات اجتماعی و جذب مردم به حضور فعال و استفاده از فضاها دارای اهمیت فراوانی می باشد. از طرفی فضاهای شهری به عنوان بستر و محیط زندگی انسان باید علاوه بر نیازهای زیستی و مادی به نیازهای روانی آنها نیز پاسخ دهد. توجه به جذب تمام اقشار جامعه از گروه های مختلف سنی در استفاده و حضور فعال در فضاهای شهری و توجه به عدم تک جنسیتی و تک محوری بودن فضاهای شهری ضروری می باشد.

در سالهای اخیر طراحی و بازطراحی مجدد فضاهای موجود در شهر کابل و خاصاً در ساحه سرای شمالی منجر به ایجاد فضاهای با میزان مختلف استفاده و حضور مردم در فضاهای شهری شده است. شرایط ذکر شده در مورد فضاهای شهری این محدوده به دلیل آشفتگی در ابعاد بصری و کالبدی و بحران هویت در سیما و منظر شهری نمود بیشتری داشته است. برخی از این فضاهای شهری با وجود عدم طراحی کالبدی مناسب با طیف وسیعی از استفاده کنندگان مواجه هستند در حالیکه برخی دیگر از فضاهای شهری با وجود طراحی های کالبدی و فضایی خوب، از سوی مردم مورد استقبال قرار نمی گیرند و کارایی درست نداشته و جذابیت خوبی برای مردم ندارند. در همین جاست که نیاز مبرم به بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری احساس میشود. این امر بیانگر این موضوع است که شهر تنها یک مفهوم کالبدی نبوده بلکه ابعاد بصری، هویتی، فرهنگی، تعاملات شهروندی، فعالیت های شهری و زیست محیطی را نیز در بر میگیرد.

لذا پی بردن به ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری و مطلوبیت آنها از دیدگاه مردم و متخصصان امری ضروری بوده و توجه بیشتری در این مورد باید صورت گیرد. مشخص بودن معیارهای مورد نظر متخصصان و طراحان شهری و زیر معیارهایی که از نظر مردم یک فضای شهری را از بعد بصری و کالبدی مطلوب و کارا میسازد بسیار مهم بوده برای عملیه بازطراحی فضاهای شهری از اهمیت خاصی برخوردار می باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

شهر به عنوان بستر و محیط زندگی مردم، باید علاوه بر تأمین خواسته ها و نیازهای زیستی و مادی انسانها بتواند هرچه بهتر و بیشتر به نیازهای اجتماعی، روانی و معنوی آنان پاسخ داده بوده و دارای عملکرد خوب باشد. فضاهای شهری از جمله مواردی هستند که در کارکرد هسته اصلی شهرهای امروزی تأثیر بسزایی دارد. همچنان سیمای شهر بخش متجلی و ملموس در شهرها است که در آن تبلور بصری، کالبدی، کارکردی و معنایی که فضای شهر را تشکیل میدهند به خوبی دیده میشود. بناً ضرور است در هنگام طراحی و یا بازطراحی فضای شهری نهایت دقت و توجه صورت گیرد تا طرح های پیشنهادی برای بازطراحی فضاهای شهری خواسته ها و نیازهای اساسی مردم را برآورده نموده و کارایی خوب داشته باشد. همان طور که مثبت بودن عوامل تشکیل دهنده سیما و فضاهای شهر به بالا رفتن کیفیت های محیط کمک می کند، منفی بودن آنها نیز اثرات نامطلوبی از جمله زوال کالبدی و کارکردی، ابهام و عدم خوانایی بافت شهرها را به دنبالدارد و از اثر آن فضاهای شهری به فضاهای نامطلوب برای کار و زندگی مبدل می شود.

با بررسی و تحقیق لازمه از وضعیت طراحی ابعاد بصری کالبدی فضاهای شهری در نقاط مختلف شهر کابل، ضرورت توجه به مقوله بازطراحی فضاهای شهری خاصاً در این پهنه شهر هویدا می گردد. تجربه اجرای طرح های شهری در شهر کابل و مخصوصاً در این قسمت از شهر، چه در بافت های موجود و چه در بافت ها و طرح های جدید، که در قالب شهرک های جدید

صورت پذیرفته، همه پراکنده و مملو از مشکلات و نواقص گوناگون بوده و در ایجاد فضاهای شهری و محیط های مطلوب تقریباً ناکام بوده است، از اینرو ضرورت مبرم برای تحقیق و بازطراحی فضاهای کنونی این محدوده از شهر احساس میگردد.

اهداف تحقیق:

هدف اصلی در این تحقیق مطالعه وضعیت موجوده محدوده مورد مطالعه و ارایه پیشنهادات برای بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان بوده در نهایت برای رفع نواقص در طراحی فضای موجوده به بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری محدوده مورد نظر به منظور خلق فضاهای جدید شهری با حفظ ویژگی های اصلی (کالبدی و بصری)، ارتقای شرایط کمی و کیفی زندگی شهروندان و ساکنین محل، توسعه و بهبود زیرساخت ها و فضاهای شهری، ارایه روش بهتر تأمین خدمات شهری مورد نیاز، معرفی اقدامات جامع، هماهنگ و یکپارچه برای حل مشکلات فضاهای شهری محدوده مورد مطالعه و در نهایت به ارایه پیشنهادات و طرح های مناسب برای حل مشکلات، ایجاد پیشرفت و پایداری در فضاهای شهری، تغییرات در ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری اقدام گردیده است.

سوالات تحقیق:

۱. آیا طراحی فضاهای شهری منطقه سرای شمالی شهر کابل با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان از کارایی و خوانایی کافی برخوردار است؟
۲. افزودن چه عواملی می تواند موجب افزایش بیشتر خوانایی و کارایی این قسمت از فضای شهر گردد؟

روش تحقیق:

روش تحقیق بهترین راه رسیدن به هدف مطلوب و تضمین کننده موفقیت پژوهش می باشد و روش تحقیق در این پژوهش کتابخانه ای، روش اسنادی، میدانی و تحلیل اطلاعات موجوده با استفاده از روش های تحلیلی و گراف های اکسل میباشد که هر کدام در فصول بعدی معرفی میگردد. در مرحله اول با مطالعات کتابخانه ای میانی نظری و تجارب عملی انجام شده در حیطه این موضوع مورد بررسی قرار میگیرند و مؤلفه های بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری مشخص میگردد.

پیشینه تحقیق:

تعداد تحقیقاتی که به طور خاص اقدام به کشف مراحل بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان، ریز اقدامات و یا هراقدامی که باشد، در افغانستان انجام نشده و اگر اجرا هم شده باشد غیر قابل دسترس است. هدف از اجرای سیاست های بازطراحی فضای شهری، برنامه های تجدید حیات شهری و بازآفرینی شهری، ارتقای شرایط زندگی در سکونت گاه ها از طریق ایمن سازی و مقاوم سازی ساختمانها، ایجاد تغییرات مطلوب در فضاهای شهری، توسعه و بهبود زیرساخت های شهری، تأمین خدمات شهری مورد نیاز، ایجاد فرصت های شغلی، تقویت نهاد های مدیریت محلی، الگوسازی و ترویج قواعد و دستورالعمل های کیفی ساخت و ساز است. علاوه بر این موارد بازطراحی شهری بر این مطلب تأکید دارد که بازطراحی و اجرای هرگونه روش برای مقابله با مشکلات شهرهای بزرگ و کوچک، باید دارای اهداف بزرگ، بلند مرتبه، مطلوب، مؤثر و راهبردی باشد، تا اجرای آن نیازمندی های اساسی مردم را به بهترین شکل پاسخگو باشد.

برنامه های بازطراحی فضای شهری باید به تمام سیاست ها و تمایلات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی پایدار و واقعی مرتبط با مسایل وسیع و گسترده در شهر توجه داشته و اهداف پایدار و پاسخگو را در بر داشته باشد. در حقیقت یکی از اهداف اصلی و اساسی برنامه های بازطراحی فضای شهری ارائه پاسخ مثبت و مطمئن برای انجام کار و تغییراتی که در نظر است بوده و به

بهسازی دایمی فضاهای شهری طبق معیارها و استانداردهای ملی و بین‌المللی می‌انجامد. برنامه بازطراحی فضای شهری دمیدن روح تازه‌ای در کالبد فضا و یا بنا بوده و باعث ایجاد تغییر بنیادین در همان فضا یا بنا میگردد، و این به معنی تجدید حیات فضای شهری تلقی می‌شود. بازطراحی شهری فرایندی است که به خلق و ایجاد فضاهای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیت) منجر می‌گردد. بازطراحی شهری دید جامع، یکدست و یکپارچه و مجموعه اقداماتی می‌باشد که به حل مسایل شهری می‌انجامد، طوری که تغییرات مثبت و بهبود دایمی در شرایط اقتصادی، اجتماعی، بصری، کالبدی و زیست محیطی به وجود می‌آورد و بافتی که دستخوش تغییر و یا اشتباه‌تخنیکی شده و کارایی درست و مناسب ندارد را احیا و فعال می‌سازد.

در سالهای اخیر پژوهش‌هایی در زمینه بازطراحی فضاهای شهری در ایران صورت گرفته است، از آن جمله مقاله‌ای تحت عنوان بازطراحی فضاهای گمشده شهری (نمونه موردی: کاروانسرای حرازی بیرجند) نوشته و به چاپ رسیده است، در این مقاله فضاهای شهری گمشده از ابعاد مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و برای ارزش‌گذاری و بازطراحی این فضاها طرح‌ها و نظریات مناسبی ارائه گردیده است (بیکی، شبانی و زنگویی، ۱۳۹۵)

پژوهش دیگری با عنوان بازطراحی فضاهای گمشده پیرامون بناهای تاریخی به منظور ایجاد پیوند با بافت نوسازی شده پیرامونی، نمونه موردی: مجموعه حرم مطهر امام رضا (ع) صورت گرفته، که در این مقاله به نقش بازطراحی در ادامه حیات و خدمات رسانی بهتر فضاهای شهری پرداخته شده، و هم‌چنان برای دست‌یابی به راهکارهایی که بتواند پیوند مناسبی میان بناهای تاریخی و بافت‌های پیرامونی به وسیله بازطراحی برقرار کند را مورد مطالعه قرار داده و در ضمن روش‌ها و طریقه‌های دست‌یابی به راهکارهایی برای بازطراحی پیوند‌ها و بافت‌های پیرامونی فضای مورد نظر بررسی گردیده است. (نقصان محمدی، محمد رضا و باقری نژاد، محمد، ۲۰۱۴).

پژوهش مشابه دیگری تحت عنوان (بازطراحی فضاهای شهری با تاکید بر هویت شهری، نمونه موردی: میدان شهدای شهرکرد) صورت گرفته و در قسمت چکیده این مقاله چنین اظهار نظر گردیده. فضاهای شهری عنصر بسیار مهمی در ساختار شهری محسوب می‌شوند. این فضاها صحنه‌ای هستند که فعالیت‌های عمومی زندگی شهری در آن‌ها به وقوع می‌پیوندند و قادر هستند موقعیتی برای رشد خلاقیت به وجود آورده و محیطی تفریحی و سازنده در یک مجموعه شهری باشند تا زمینه‌ای را فراهم سازند که هر انسانی برای درک موقعیت خود به آن نیاز دارد. و حال آن‌که طراحی فضاهای شهری جدید بیانگر آن است که فرآیند توسعه شهری باعث بی‌رونقی و بی‌هویتی بناهای با ارزش گذشته گردیده است، در حالیکه با شناخت هویت مکان و ارتباط متقابل آنها در فضاهای شهری می‌توان با پدیده از دست رفتن هویت در فضاهای با ارزش شهری و فقدان حضور آن در طراحی فضاهای شهری جدید مقابله کرد و میدان‌های با هویت را ماندگار نمود. میدان‌های شهری مکان همبستگی و تعاملات اجتماعی و مکانی برای حضور حیات مدنی در عرصه‌های کالبدی و فضایی بوده و لزوم توجه به آن در بازطراحی فضاهای شهری با ارزش با تاکید بر هویت شهری، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این مقاله با استفاده از روش‌های مروج به ارزیابی و واکاوی ماهیت و چیستی هویت با تکیه بر اصول طراحی فرآیند محور پرداخته شده است و با بکارگیری برداشت‌هایی به مؤلفه‌های کالبدی، عملکردی و معنایی در میدان شهدا (چهارمحال) با بررسی و تحلیل نتایج حاصل از برداشت‌های میدانی، اقدام به ارائه راهکارهای کالبدی، عملکردی و معنایی جهت دستیابی به کیفیات فضایی شده است. این پژوهش با هدف بازگرداندن هویت اصلی میدان شهدا (چهارمحال) شهرکرد به دنبال انسانی‌تر شدن این فضای شهری است. (رعیتی ایل بیگی، آسیه، ۱۳۹۴).

همچنین مقاله مشابه با عنوان (باز طراحی فضاهای شهری با تأکید بر هویت شهری، نمونه موردی: مجموعه سبزه میدان در مرکزیت بجنورد) به رشته تحریر قرار گرفته که در خلاصه این مقاله چنین بیان شده. شکل گیری بناهای با ارزش تاریخی گویای آن است که توسعه شهری در گذشته بر پایه جهان بینی و فرهنگ بوده است و حال آن که طراحی فضاهای شهری جدید بیانگر آن است که فرآیند توسعه شهری باعث بی رونقی و بی هویتی بناهای با ارزش گذشته گردیده است، در حالیکه با شناخت هویت و مکان و ارتباط متقابل آنها در فضاهای شهری می توان با پدیده از دست رفتن هویت در فضاهای با ارزش تاریخی و فقدان حضور آن در طراحی فضاهای شهری جدید مقابله کرد و بناهای تاریخی با هویت را ماندگار نمود که یکی از مصادیق آن توجه به مرکزیت در طراحی شهری است. مرکزیت در طول تاریخ دارای معانی و مفاهیم گوناگون و در مقیاس های متفاوت خود، مکان همبستگی و تعاملات اجتماعی و مکانی برای حضور حیات مدنی در عرصه های کالبدی و فضایی بوده و لزوم توجه به آن در بازطراحی فضاهای شهری با ارزش با تأکید بر هویت شهری، ضرورتی اجتناب ناپذیر است. در این تحقیق با استفاده از روش کیفی، توصیفی - تحلیلی و مطالعات کتابخانه ای و میدانی به ارزیابی و واکاوی ماهیت و چیستی هویت با تکیه بر اصول طراحی فرآیند محور پرداخته شده است و با بکارگیری نظریات مکان، مؤلفه های کالبدی، عملکردی و معنایی در سبزه میدان با استفاده از چک لیست هایی برداشت شد و با بررسی و تحلیل نتایج حاصل از سنجش این مؤلفه ها، اقدام به ارائه راهکارهای کالبدی، عملکردی و معنایی جهت دستیابی به کیفیات فضایی شده است (موسوی، سیدمحسن، ۱۳۹۲).

مطالعاتی که در رابطه به بازطراحی فضای شهری انجام شده بیشتر فضاهای شهری را با تأکید بر هویت شهری، بازطراحی فضاهای شهری، بازطراحی بوستان های شهری و محله ای مورد بررسی قرار داده، در این مقاله به مطالعه و پژوهش در مورد بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری که یک نیاز اساسی و بنیادی فضاهای شهری می باشد پرداخته شده، و راهبردها، راهکارهای سیاست ها و طرح های پیشنهادی به منظور بازطراحی فضای شهری این محدوده ارائه گردیده است.

مبانی نظری:

طراحی:

لینچ طراحی شهری را از طریق یک تعریف کلی از مقوله (طراحی) معرفی مینماید.

«طراحی عبارت از خلق تخیلی فرم ممکن، که به قصد حصول اهداف انسانی، نظیر اهداف اجتماعی، اقتصادی، زیباشناختی، و تکنیکی انجام شده باشد می باشد. فرد میتواند یک باغ، یک کتاب، یک نمایش آتش بازی، و یا یک کانال آبیاری را طراحی نماید. طراحی شهری، نوعی از طراحی است که با فرم ممکن محیط شهری سروکار دارد». وی معتقد است که «هدف اصلی طراحی شهری ارتقا بخشیدن کیفیت محیط کالبدی انسانها، و از آن طریق ارتقا بخشیدن کیفیت زندگی انسانها است» (گلکار، کوروش، ۱۳۹۱)

از دیگر محققانی که اخیراً در چارچوب کلی به تعریف طراحی شهری پرداخته است «جانانان بارت» است. او طراحی شهری را اساساً «شیوه ای برای تصمیم گیری میهناسد» و طراحی را چنین تعریف میکند.

«طراحی یکی از راه هایی است که از طریق آن میتوان تصمیمات پیچیده ای را اتخاذ کرد. این گونه تصمیمات در موقعیت هایی که اقدامات بالقوه متعددی در هم تنیده شده اند و تصمیم گیری بر هریک از موضوعات، بر تصمیم گیری برای بقیه موضوعات تأثیر میگذارد، ضروری میباشد» (گلکار، کوروش، ۱۳۹۱).

بازطراحی:

بازطراحی فضاهای شهری عملی است که به خلق فضاهای شهری جدید با حفظ ویژگی های اصلی (کالبدی و فعالیتی) منجر میگردد. در این اقدام، فضای شهری جدید باعث میشود که ضمن شباهت های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت های ماهوی و معنایی را فضای قدیم به نمایش میگذارد. یا عبارت دیگر بازطراحی فضاهای شهری کنش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه بوده و هدف عملیات است که در نهایت منجر به یک پیشرفت پایدار اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد شد. از دهه ۹۰ میلادی به این سو در ایران و سالهای ۲۰۱۵ به این سو در افغانستان، دگرگونی های فراوانی در رویکرد بازطراحی و بازآفرینی در ابعاد مختلف شهری صورت پذیرفته که در هم سویی با بحث های توسعه پایدار نیز مورد توجه قرار گرفته اند. ساده ترین درس های گرفته شده از بازطراحی فضاهای شهری دهه های ۷۰ و ۸۰ این بوده که بازطراحی چیزی بیش از مسالحو مواد بوده و یک دید بزرگ برای دست یابی به فضاهای مطلوب شهری میباشد. در ادغام با این فرایند تغییر، ظهور بحث پایداری بوده و همچنین ادراک این مقوله که شهرها بطور فزاینده ای ناپایدار میگردند و کیفیت زیست محیطی برای نسل های آینده به شدت کاهش و تنزل می یابد مورد توجه می باشد.

در بریتانیا نهاد شراکت انگلیسی، بازطراحی فضای شهری را به عنوان مجموعه ای از فعالیت های هدفمند و یکپارچه مطرح میکند که تنزل کالبدی، اجتماعی و اقتصادی را در محیط هایی که بازار نتوانسته بدون حمایت و همکاری دولت مؤفق بر حل آن شود تغییر می دهد. بررسی طریقه های اقدام و عمل بازطراحی فضای شهری گامی بسیار مهم برای دریافت پاسخی قناعت بخش و دست یابی به درکی روشن تر از این مفهوم است. پاسخ گویی دولت ها به چالش های ناکارآمد و مشکلات موجوده در شهرهای جهان به سالهای پس از جنگ جهانی دوم و شکل گیری رسمی دانش برنامه ریزی شهری در دانشگاه های امریکا و انگلستان باز می گردد. از آن زمان است که دولت ها در روندی تحولی مجموعه ای متفاوت از سیاست ها را به اجرا در آوردند. این تغییرات را که بازتابی از تغییرات جهانی و تحول در انگاره ها، روش ها و فنون برنامه ریزی توسعه شهری هستند می توان در سه دوره زمانی ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ (بازسازی شهری)، ۱۹۶۰ الی ۱۹۸۰ (نوسازی شهری) و ۱۹۸۰ الی اکنون (بازطراحی فضای شهری) تقسیم بندی کرد (حبیبی، سیدمحسن و خبیری، سمانه، ۱۳۹۳).

بازسازی شهری که در لغت به معنی از نو ساختن می باشد در سالهای ابتدایی پس از جنگ جهانی دوم به عنوان پاسخی به حالت اضطرار موجود در شهرهای پس از جنگ مطرح شده، و در حقیقت محملی برای اهداف سیاسی و ایدئولوژیک بود. این سیاست بر بهبود عملکرد سکونت، تأمین نور و هوا و بهداشت به معنی عام در بافت های فرسوده، کثیف و محدوده های ناسالم شهری تأکید داشت و نگاهی موضعی به میراث تاریخی شهر را ترویج می کرد. این سیاست در دورانی مطرح شد که برنامه ریزی شهری عملی برای اصلاح اجتماعی شمرده می شد و ماهیتی تکنوکراتیک و مبتنی بر ابزارها و روش های کمی داشت و ابزاری حکومتی برای تنظیم اقتصادی و کالبدی جوامع به شمار می رفت. طراح های جامع و بلوپرینت ها الگوهای متداول و برنامه توسعه شهری را در این دوران تشکیل می دادند. سیاست های نوسازی شهری غالب ترین سیاست توسعه شهری در محدوده های ناکارآمد شهرهای جهان در سال های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ شناخته می شود، با باززنده سازی شهری (نوسازی اجتماعی - فرهنگی) یا توسعه مجدد از طریق تملک و تجمیع ملازم است. مداخلات گسترده کالبدی - فضایی، بی توجهی به جوامع محلی و گرایش دولت به جذب بخش خصوصی از طریق قرار دادن زمین و یارانه از مهم ترین راهبردهای اجرایی در این سیاست به شمار می روند. (حبیبی، سیدمحسن و خبیری، سمانه، ۱۳۹۳).

فضای شهری:

فضای شهری بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها هستند که به نوعی نشان دهنده ماهیت زندگی جمعی می باشد. این بدین معناست که فضای شهری جایی است که شهروندان در آن حضور دارند و همه مردم بتوانند به آسانی و بدون کدام ممانعت به آن دسترسی داشته و در آن حضور یافته و فعالیت نمایند. یکی از مسایل عمده و اساسی در شناخت و درک نقش محیط ساخته شده در زندگی بشر و نیز کسب توانایی بیشتر در طراحی و دگرگونی آن در راستای ایجاد تأثیرات مثبت، درک بهتر و فهم چستی معنای محیط است. فضای اطراف اصلی ترین معیار تعریف محیط می باشد. قرابت و نزدیکی معنایی این دو مفهوم در مباحث و موضوعات طراحی و بازطراحی فضای شهری طوری است که محیط شهری شناخته شده را با در نظر گرفتن شروطی، فضای شهری می نامند.

«فضای شهری، مصنوعی است سازمان یافته، آراسته و واجد نظم که بصورت بستری برای فعالیت ها و رفتارهای انسانی عمل می نماید. انسان جزئی از فضا است و با ارزش ها و هنجارهای خود به این فضا معنی می بخشد. الگوهای روابط اجتماعی ثابت نیستند و یک فضا با جایگزین شدن روابط اجتماعی خاص، چهره متفاوتی به خود می گیرد. کاربرد عمومی فضاهای شهری ایجاد آرامش، سرگرمی و محلی برای گردش، فراهم آوردن ارتباط و زمینه معاشرت، و امکان تردد می باشد. و از آنجایی که در عین حال هیچ تک عملکرد خاصی به آنها مرتبط نیست، استعداد پذیرش تمام این کاربری ها را با هم به صورت گزینشی دارند (پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۹۴).

فضای شهری به عنوان مکانی که نقش اساسی در برقراری تعاملات اجتماعی دارند مدت زیادی است که مورد توجه نظریه پردازان و متخصصان رشته های مختلف قرار گرفته است. فضاهای شهری امکان ایجاد روابط چهره به چهره انسانی را درون اجتماع شهری و کالبدی آن فراهم می کند. فضاهای شهری در شکل گیری تصویر ذهنی و هویت بخشی به شهرها، نقش و جایگاه ویژه و اساسی را دارا می باشد. در حقیقت فضاهای شهری پدیده ای است که خود را به صورت عینی قابل درک به استفاده کننده گانش نمایان می کند. اطلاعات ارسالی از فضای شهری تنها اطلاعات بصری و کالبدی نبوده، بلکه اطلاعاتی هستند که توسط کلیه حواس ادراک می گردند. فضای شهری مفهومی متعالی تر و باارزش تر از یک فضای معمولی و ساده دارد، به گونه ای که علاوه بر اینکه خصیصه کلی فضا را در برمی گیرد، معیارهای زیبا شناختی و ارزش های متفاوت اقتصادی و اجتماعی را نیز شامل می شود. فضای شهری یکی از عناصر بسیار مهم ساخت فضای شهر بوده و ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی همواره در آن جریان داشته و نقش بسا بزرگ را در ابعاد بصری و کالبدی شهر بازی می کند. فضای شهری را صاحب نظران و متخصصین داخلی و خارجی در کتابها و مقالات چنین تعریف کرده اند که در ذیل ذکر گردیده است.

شولتز در مورد فضای شهری چنین بیان داشته، مفهوم فضای شهری با مفهوم عضویت اجتماعی، صحنه سکونت جمعی (گرد آمدن مردم با تمامی اختلافات) می باشد.

تیبالدز فضای شهری را چنین تعریف کرده است: (فضای شهری عبارت از محل برخوردها و کنش های متقابل میان افراد، محل هایی با دسترسی فزیکتی و بصری برای مردم می باشد).

در همین قسمت، زوکر در مورد فضای شهری چنین اظهار نظر کرده: (فضای شهری دارای ارتباط ویژه بصری و حرکتی می باشد که درای ساختار منظم، آراسته و سازمان یافته بوده که از نظر کالبدی برای فعالیت های انسانی طراحی گردیده است).

مدنی پور، فضای شهری را چنین تعریف کرده: (فضای شهری در برگیرنده افراد، رویدادها و روابط میان آنها بوده و بستر مشترک فعالیت های کارکردی اعضای جامعه است).

توسلی و بنیادی در مورد فضای شهری چنین نگاشته اند: (عنصر ساخت فضای شهر با جریان داشتن فعالیت های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در آن می باشد).

بحرینی در مورد فضای شهری چنین نوشته: (فضای شهری صحنه وقوع فعالیت عمومی زندگی شهری است.

و در نهایت ماجدی در مورد فضای شهری نوشته است: (فضای شهری عبارت از مکانی برای تعامل میان افراد و محیط اطراف آنها می باشد (کامور، شلمانی آمنه و حناچی، سیمین، ۱۳۹۴).

مینا بخشی در کتاب شناخت و تحلیل فضای شهری چنین دیدگاهی دارد. فضاهای شهری گره ها و مسیرهایی هستند که ضمن محصور بودن، باید از فعالیت و سرزندگی نسبی هم برخوردار باشند. چنین فضاهایی لزوماً باید دارای ویژگی های خاص فیزیکی و ادراکی باشند تا بتوانند سرزندگی را در خود پدید آورده و حفظ کنند، فضای شهری در واقع پدیده ای است که خود را به صورت عینی باورپذیر به استفاده کنندگانش می نمایاند. فضای شهری پدیده ای سازمان یافته است از اطلاعاتی که در اشکال مختلف فرم، عملکرد و معنی تجلی می یابد (بخشی، مینا، ۱۳۹۵).

حیات انسان متشکل از ساحت های متنوع است و توجه هریک از آحاد انسانی به هریک از این ساحت ها و نیاز های مربوط به هر کدام متفاوت است و همان طوری که زندگی انسان ها نسبت به باورها و غایات مدنظرشان شکل می گیرد، طبیعی است که فضاهای شهری نیز که ارتباط مستقیمی با زندگی انسان دارند، به تناسب ساحت های مختلف حیات انسان، واجد مراتب مختلف و مرتبط با موضوعات متنوع این ساحت ها هستند. در واقع، مراتب و موضوعات مطرح در فضای شهری متناظر با ساحت های مختلف حیات و فعالیت های انسان هستند. به این ترتیب، تحلیل و ارزیابی این فضاها در یک قلمرو خاص، طراحی و ایجاد آنها بر اساس اصول و معیارهای مأخوذ از یک رشته از قبیل هنر، جامعه شناسی، معماری، روان شناسی و مانند اینها کار درستی نخواهد بود. به بیان دیگر، در مطالعه همه آنچه که مربوط به انسان و زندگی او می شوند، باید همه جنبه ها و زوایای وجود انسان، به تناسب اهمیت خود مد نظر قرار گیرند (نقی زاده محمد، ۱۳۹۵).

در نهایت امر بر اساس تعاریف و تفصیل فوق از فضای شهری چنین نتیجه میتوان گرفت که فضای شهری صحنه ای است از فعالیت های عمومی زندگی شهری که در آنها بوقوع می پیوندد، و در حقیقت این فضاهای شهری منجمله پارک ها، خیابان ها، میادین یک شهر است که فعالیت های انسانی را تنظیم و شکل میدهد.

ویژگی های اصلی فضای شهری:

بررسی بر نوشته ها و آثار موجود در باره ویژگی های فضای شهری نشان می دهد که اکثریت معیارها، شاخص ها و تعاریف اساسی و اصلی برای آنها، برگرفته از آثار، انتشارات و تدوین های علمی اندیشمندان و متخصصین خارجی بوده که در این مورد بحث و تحقیق نموده اند. و بر بنیاد نوشته ها و تعاریف آنها، ویژگی هایی که می توان به استناد آنها یک فضا را فضای شهری نامید عبارت از امکان دسترسی عام، مسقف نبودن، دسترسی و حضور پیاده، حضور فیزیکی، رایگان بودن، عمومی بودن و ظهور تعاملات اجتماعی می باشند

ابعاد فضای شهری:

فضاهای شهری به عنوان صحنه بروز فعالیت ها دارای ابعاد مختلفی می باشند که هر یک از آنها به سهم و اندازه خود نقش خاص و مهمی در ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری ایفا می نمایند. ابعاد مختلف فضای شهری عبارت از ادراکی، بصری، کالبدی، ریخت شناسی، عملکردی و اجتماعی بوده و هر یک دارای ارزش و جایگاه خاص خودش می باشد. برای فضای شهری به تناسب بسیاری از موضوعات، از قبیل عملکردی، ویژگی های بصری و کالبدی، وسعت، ظرفیت و به ویژه موقعیت آنها در شهر و مخصوصاً متناسب با تقسیمات و سلسله مراتب شهری، میتوان ابعاد و مقیاس های متفاوتی را شناسایی کرد. اگرچه در هر شهری تعداد زیادی از فضاهای شهری وجود دارد، اما تنها اطلاق فضای شهری به تعدادی فضاها در یک شهر، به معنی هم تراز بودن آنها نیست، بلکه به این معناست که فضاهای شهری متنوع در ابعاد و مقیاس های متفاوت در شهر وجود دارند.

بُعد بصری و کالبدی فضای شهری:

در بُعد بصری ارتباط دیداری بین عناصر تشکیل دهنده فضای شهری و مسایل زیباشناسانه آنها مورد نظر است، در حالیکه در بُعد کالبدی مستقیماً به عناصر تشکیل دهنده فضاهای شهری و کیفیت مربوط به این عناصر توجه می شود. بُعد بصری و کالبدی یک فضای شهری شامل کیفیت و ویژگی هر یک از عناصر فضا تا چگونگی ارتباط این عناصر با یکدیگر می باشد. ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری برای همه قابل اهمیت بوده و توجه برای آنها در بسیاری از حالات امری ضروری پنداشته می شود.

یک فضای شهری ممکن است در طول تاریخ، دچار چنان تحولات و دگرگونی هایی شود که بازشناسی شکل و سیمای اولیه آن دشوار باشد. این تحولات ممکن است به قدری زیاد باشد که حتی سازنده اولیه آن، با دیدن وضعیت فعلی و موجوده آن نتواند فضای مورد نظر را شناسایی کند. این در حالی است که برخی تحولات و دگرگونی ها امری اجتناب ناپذیر و ضروری نیز هستند (نقی زاده محمد، ۱۳۹۵).

اینجاست که نیاز مبرم و شدید به موضوع بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری احساس می گردد، مطالعه، تحقیق و ارائه برنامه اجرایی برای مقوله بازطراحی فضای شهری می تواند گزینه خوبی برای رفع مشکل و ایجاد فضای مطلوب و پاسخگو به نیازمندی های شهروندان باشد.

انتظارات از فضای شهری:

با اتکا به همه تعریف هایی که برای فضای شهری ارائه میشوند و با استناد به ویژگی هایی که برای یک فضای شهری مطلوب و کارآمد ذکر می شوند، می توان مجموعه ای از انتظارات از یک فضای شهری مطلوب و دربردارنده و پاسخگوی نیازهای جامع مردم در فضای شهری را مطرح کرد و آنها را در موارد زیر جمع بندی کرد (نقی زاده محمد، ۱۳۹۵).

- ✓ ایجاد و نمایش و تقویت وحدت اجتماعی از طریق برقراری ارتباطات و مراودات و تعاملات اجتماعی.
- ✓ احراز هویت جمعی، هویت معنوی، هویت ملی، هویت فرهنگی و حتی هویت ظاهری جامعه.
- ✓ تأمین فضا و مکان مناسب برپایی آیین ها و مراسم جامعه، از طریق مطابقت با فضای مورد نیاز آیین ها و مراسم.
- ✓ توجه به فرهنگ عمومی و به ویژه مبانی معنوی و دینی آنها مرعی داشتن رفتارهای عمومی و فردی بالاحص رفتارهای مقوم ارزش های بومی.
- ✓ نمایش ویژگی های فرهنگی و اخلاقی و رفتاری جامعه، و به عبارتی تجلی حالات درونی و آرمان ها و خواسته های مردم.
- ✓ نمایش فرایند تجلی ارزش های فرهنگی و ملی در کالبد فضا.

- ✓ فراهم آوردن زمینه زیست انسانی مطلوب از جمیع جهات.
- ✓ فراهم کردن امکان آموزش، یادگیری و هدایت از طریق تذکر دهی و یادآوری.
- ✓ پیشگیری از غافل ماندن از اصل زندگی، و به ویژه از اصول و ارزش های معنوی.
- ✓ فراهم آوردن امکان هم سخنی بین گروه های مختلف مردم.
- ✓ فراهم نمودن امکانات و زمینه ملاقات مردم با گروه های خاصی از هنرمندان، دانشمندان و سایر گروه های مورد احترام و الگو های جامعه، به منظور فراهم آوردن امکان استفاده مردم از آرا و نظرات آنها و در جهت احراز هویت ملی و وحدت اجتماعی.
- ✓ از بین بردن زمینه ها و احساس غربت و بی کسی و کم گشتگی انسان ها و به ویژه اهل شهر.
- ✓ فراهم بودن امکان اجرای نمایش هاف کنسرت ها و برپایی انواع نمایش ها، برگزاری نمایشگاه های هنری و علمی و فنی، برای استفاده کسانی که در فضای شهری حاضر می شوند. این امکان و تمهیدات در همسو کردن رفتارهای جمعی و فردی و آموزش جامعه و ارتقای وحدت ملی نقشی در خور ایفا میکنند (نقی زاده محمد، ۱۳۹۵).

مطلوبیت فضای شهری:

بهتر است که برای واضح شدن موضوع قبل از بحث بالای کلمه مطلوبیت فضای شهری کلمه مطلوبیت را تعریف و تشریح نموده سپس به موضوع مطلوبیت فضای شهری بپردازیم. مطلوبیت به معنی خوش آیند، دلپسند، کیفیت مطلوب و رضایت داشتن میباشد. از این رو میتوان گفت که کلمه مطلوبیت به معنی کیفیت یا درجه مطلوب بودن یک موضوع یا یک چیز می باشد.

کیفیت، چگونگی یک چیز یا پدیده می باشد که تأثیر عاطفی و عقلانی خاص بر انسان می گذارد. منظور از کیفیت از طرفی خاصیت ها و ویژگی هایی اصلی یک چیز است (برای نمونه سکون و دلبازی در یک میدان)، از طرف دیگر کیفیت، کلیت و سیستمی از جزء کیفیت هایی است که یک چیز را به وجود آورده اند. (برای نمونه تناسبات، رنگ، میزان محصوریت در همان میدان). به همین خاطر می توان یکبار با دیدگاهی کل نگرانه ویژگی های اساسی و ماهوی یک چیز را بررسی نمود، و بار دیگر از دیدگاهی جزء نگرانه تک تک کیفیت ها را مورد توجه قرار داد. حتی میتوان از بررسی یک کیفیت (مانند محصوریت) شروع کرده و به تبیین ویژگی های آن کیفیت به عنوان منظومه ای از کیفیت ها رسید. به عنوان مثال محصوریت یک فضا جزو کیفیتی از فضاست که خود حاصل تناسب بین ارتفاع بدنه و عرض محوطه می باشد (پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۹۴).

از آنجا که منظور از ایجاد یا تولید یک شیء یا فضا به خاطر غایتی است، دارای کیفیت ها یا ویژگی هایی نیز می باشد. با توجه به آن که کیفیت های هر عنصر معلوم است (به صورت ماهوی)، هدف پیدا کردن و ترکیب عناصر و کیفیت هایی است که بتوانند در یک سیستم به وحدت لازم رسیده، کیفیت های مورد انتظار را برای ارضاء شهروندان ایجاد نماید (پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۹۴).

فضاهای عمومی شهری موفق و مطلوب، فضاهایی هستند که افراد با ویژگی های مختلف جنسی و سنی با حضور در این فضاها به خواسته های خود نایل آیند و فعالیت های مختلف مورد نیاز و تمایلات خویش را برآورده نمایند. یک فضای عمومی کارآمد، مطلوب و خوب فضایی است که از نظر بصری و کالبدی در دسترس بوده کارا، زیبا و بر وفق خواسته های مراجعه کنندگان باشد. موفقیت فضاهای شهری تا حد بسیار زیاد به طراحی و کیفیت فضا وابسته می باشد. کیفیت فضا یکی از مهمترین دل مشغولی های دانش طراحی شهری بوده، در حدی که تعداد زیادی از اندیشمندان و نظریه پردازان "ارتقای کیفیت محیط و فضا" را مهمترین وظیفه فعالیت دانش طراحی شهری می دانند. مطلوبیت فضای شهری به خصوص برای تعدادی از انواع فعالیت ها، به درجه و میزان برداشت و ادراک نیازهای استفاده کننده مربوط می شود. به اصطلاح دیگر ممکن است که یک فضای

شهری از دید تعدادی از افراد جامعه مطلوب و مناسب بوده و از نظر عده ای دیگر نامطلوب و نامناسب تلقی گردد. در این قسمت نکته مهم وجود شرایط برابر و یکسان جهت استفاده افراد از فضای شهری است.

بنأ هدف از مطلوبیت بصری و کالبدی فضای شهری این است که مؤلفه های مرتبط با بعد بصری و کالبدی فضای شهری دارای سطح مشخصی از کیفیت و چگونگی باشند تا خوش آیند، جذاب و مطلوب به نظر آیند.

رویکردهای مرتبط به بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری:

با پیشرفت و توسعه جوامع بشری، توجه طراحان به بعد کیفیت فضاهای شهری بیشتر شده و تحقیقات وسیعی در مورد تأثیر فضا بر ادراک انسان انجام شده است. عوامل متعدد و مختلفی بر کیفیت فضای شهری اثر داشته که کیفیت بصری و کالبدی بخشی از آنهاست. در این مورد یکی از اهداف تحقیق و جستجوی دریافت ارتباط میان کیفیت بصری و کالبد آن می باشد. مسیریایی که دارای فرم کالبدی متفاوت می باشند از کیفیت بصری متفاوتی برخوردار هستند و در طراحی و یا بازطراحی شهری توجه به ابعاد و شاخص های بصری و کالبدی به خلق محیط مطلوبتر و کارآمد تر می انجامد.

یکی از اهداف عمده و مهم بسیاری از شهرها ایجاد فضاهای شهری مطلوب و پاسخگو و رفع نواقص آنها می باشد. در مواقعی که فضاهای شهری جذابیت، خوانایی، زیبایی، کارایی و پاسخگو برای نیازمندی های شهروندان نباشد و از داشتن ظرفیت جذب تمایلات شهروندان به خود کوتاه آید، در این وقت است که نیاز شدید و مبرم برای بازطراحی فضاهای شهری احساس شده و لزوم آن مطرح می گردد. این امر مستلزم تعهد و تأمین منابع مالی، برنامه ریزی درست، ایجاد زمینه ها و شرایط اجرایی، تقسیم کار بین ادارات و مسئولین مربوطه، مشوره با مردم و متخصصان و ایجاد هماهنگی لازم بین کلیه دست اندرکاران و ادارات می باشد.

عوامل مختلف کارکردی، معنایی، بصری و کالبدی در ایفای نقش شهر به عنوان بستری مناسب برای پاسخگویی به نیازها و ظرفی برای فعالیت و رفتارهای ساکنین آن شهر بسیار مؤثر و مفید اند که از بین آنها ویژگی های بصری و کالبدی نقش مهمی در کیفیت فضای شهری ایفا می کند. ساختار و بافت شهرهای امروزی نتیجه فرایندی است که از سالهای قبل آغاز شده و تحت تأثیر نیروها و ویژگی های متعدد و مختلفی همچون زمان، اقتصاد، سیاست، مدیریت و نیروی اجتماعی شکل گرفته است.

عوامل مختلف و متعددی همچون سرزندگی اجتماعی، معنایی، کارایی، سازندگی، خوانایی، تناسبات بصری، دسترسی، غنای حسی، رنگ تعلق، تنوع و غنای فعالیت ها، انطاف پذیری، نفوذپذیری، کنترل و نظارت، عدالت، اختلاط کاربری و زندگی جمعی، توجه به نیازهای همه گروه ها، احترام به گذشته، جامع پذیری، هویت و ... در ایجاد فضای شهری با کیفیت تأثیر گذار می باشند.

مؤلفه های مؤثر در ایجاد و ارتقای بازطراحی فضای شهری:

امروزه توجه به مفهوم بازطراحی فضای شهری و مؤلفه های مؤثر در ارتقای آن به عنوان یکی از مباحث های مهم و در بعضی حالات جزو اولویت های اساسی حرفه مندان و طراحان شهری تبدیل شده است. از اثرات بصری، کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، تاریخی و هویتی ناشی از برنامه ریزی و بازطراحی فضاهای شهری و بهبود کیفیت محیطی نواحی سکونت، تبیین ویژگی ها و اثرات مترتب بر نقش کالبدی شهر موضوع مستقل و با اهمیتی است که در قالب تئوری های نوین طراحی شهری به آنها اشاره و توجه شده است.

موضوع بازطراحی فضای شهری در ساختار شهر، توجه به ویژگی های کالبدی و کارکردی محیط، بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایت مندی شهری تأسیر بسزایی داشته و از این طریق می توان به فضای شهری با کیفیت، پاسخگو به نیازهای شهروندان، کارآمد، جذاب و مطلوب که یکی از اساسی ترین حقوق و نیازمندی شهروندان نیز می باشد دست یافت.

برنامه بازطراحی فضاهای شهری فرصتی برای زنده سازی فضاها، مطلوب سازی، ارتقای کیفیت، توسعه تعاملات اجتماعی و تجربه ای برای بخشیدن روح تازه در کالبدی فضای شهری مطرح بوده که برآیند موفق و پاسخگو بودن آنها رشد و توسعه فردی، اجتماعی و شهری را به همراه دارد. بازطراحی باید اقدامی در جهت بهینه سازی شرایط بهتر از حالت قبلی فضا، از بین بردن نواقصات و بالابردن کیفیت فضای متذکره باشد. نتایج حاصل از مرور برخی مطالعات موجود در این زمینه به ابعاد و مؤلفه های گوناگون اشاره دارد که بعضی از این موارد به کالبد فضاهای عمومی و برخی دیگر به نوع فعالیت های موجود در این فضاها مربوط می شود. ایجاد فضاهای مناسبی که بتواند مشوق شهروندان و کاربران برای حضور بیشتر و استفاده بهتر آنها از فضا باشد و مدنظر قرار دادن ابعاد مختلف فعالیتی و کالبدی در بازطراحی، میتواند در این زمینه مؤثر و مفید باشد. شهر مطلوب و پایدار به مثابه محیطی که بتواند پاسخگوی تمام نیازهای فیزیکی و غیرفیزیکی انسانها باشد، به واسطه تناسب اهداف بازطراحی با نیازها و خواسته های انسان، از طریق بهبود بخشیدن و ایجاد فرصت های مناسب برای آنها سعی برای خلق محیطی مناسب با معیارهای شهرسازی برای استفاده کنندگان دارد.

برنامه های بازطراحی فضاهای شهری باید برای اهداف طولانی مدت توسعه پایدار، ایمن سازی، پاسخگو بودن، و بهتر سازی فضاهای شهری باشد تا بتوان با در نظر گرفتن احتمال تغییرات آتی و استفاده از ابزارهای مناسب زمینه های ایجاد فضاهایی شهری مطلوب را در جامعه فراهم کرد. برنامه ریزی بازطراحی باید پاسخگوی تمام سوالات و رفع کننده تمام و یا بخش بزرگی از فضای شهری بوده و تکرار حالت آنچه که فضای شهری بوده، نباشد و باعث تغییرات کلی و از بین رفتن ارزش های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی فضا نشود و در ضمن بازطراحی فضا پیوند گذشته با حال و معاصر کردن فضای شهری را از دید تاریخی، فرهنگی و هویتی حفظ نماید.

برنامه بازطراحی در حقیقت دوباره سازی فضا آنچه که از قبل بوده نمی باشد، بلکه برنامه ای فراتر از دوباره سازی و برای رفع نواقصات، اشکالات، نارسایی های قبلی و ایجاد تغییرات مثبت، مطلوبیت و کارآمد ساختن فضاهای شهری برای رفع نیازمندی های شهروندان و ارتقای سطح توسعه کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و هویتی فضای شهری می باشد. ضمناً در بسیاری مواقع برنامه های بازطراحی فرصت مناسبی را برای ایجاد تحول مثبت و همه جانبه در وضعیت منطقه در جهت بهبود ساختارهای شهری ایجاد کرده است.

همچنین بازطراحی فضاهای شهری برنامه مبتنی بر نیاز های جامعه بوده و در رفع اشکالات و سروسامان دادن به آن فضاها مؤثریت قابل توجه دارد. برنامه بازطراحی فضای شهری به ایمن سازی و پایداری ساخت و ساز و برخورداری ساکنین از زیرساخت های با کیفیت و مطلوب هم توجه کرده و برای بهبود وضعیت اجتماعی و ارتقای سطح زندگی ساکنین محدوده می اندیشد.

پایه های بازطراحی فضای شهری:

در یک برنامه ایده آل بازطراحی فضای شهری هدف بهبود بخشیدن وضعیت اجتماعی، ایجاد فضاهای مطلوب و ارتقای سطح زندگی شهروندان بوده و برای حصول نتایج مطلوب برنامه بازطراحی فضای شهری پایه های ذیل را دارا می باشد که عبارتند از: اصلاحی، جامعیت، انعطاف، استمرار، رعایت عدالت، حفظ هویت، ایمن سازی، تطبیق پذیری، افزایش کیفیت و پاسخگویی.

ارزیابی محدوده مورد مطالعه:

محدوده مورد مطالعه را توسط ماتریس نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و تهدیدها که یکی از ابزارهای بسیار مهم در فرایند راهبردی است ارزیابی و به وسیله آن با اطلاعات بدست آمده از مراحل قبل مقایسه می شوند. بعد از شناسایی و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها و به کمک ماتریس ذیل استراتژی های ابعاد مختلف، راهبردها، سیاست ها دست یافته و طرح های پیشنهادی در مورد در ذیل ارائه گردیده است.

ابعاد موضوعی: قلمرو موضوعی این تحقیق مباحث حوزه تئوری های بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان می باشد، در این تحقیق موضوعات کمی و کیفی فضاهای شهری و بازطراحی آنها مورد بررسی قرار گرفته است.

ابعاد زمانی: این تحقیق بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری را با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان مورد بررسی قرار داده و محدوده زمانی آن از اواسط سال ۱۳۹۸ الی شروع سال ۱۳۹۹ می باشد.

ابعاد مکانی: این تحقیق برای محدوده سرای شمالی شهر کابل صورت گرفته است.

جدول (۱) مهمترین عوامل قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیدها در محدوده مورد مطالعه

خصوصیات / جنبه ها	نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)	فرصت ها (O)	تهدیدها (T)
بصری	- وجود فضای کافی برای ایجاد فضای سبز، ساحات تفریحی و انکشاف این منطقه	- آلودگی آب و هوا وجود تابلوهای نامنظم	- وجود فضای کافی برای ایجاد فضای سبز و ساحات تفریحی	- ساخت و سازهای غیر معیاری و خودسر
کالبدی	- مدخل و خروجی اصلی شهر، منطقه خوب تجاری - موجودیت ساحه مناسب و کافی برای انکشاف تأسیسات و فضاهای شهری محدوده	- پایین بودن کیفیت کف سازی پیاده روها - تصرف پیاده روها از سوی مغازه داران و دستفروشان	- موجودیت پمپ بنزین	- ساخت و سازهای غیر معیاری و غیر پلانی جدید در محدوده
اجتماعی	- وجود حس خوب اجتماعی - موجودیت و باهمی طبقات مختلف اجتماعی در محدوده - مساعد بودن شرایط تحصیل برای طبقه	- کمبود مراکز فرهنگی - عدم توجه به ضوابط معلولین - تداوم ناامنی های اجتماعی - کمبود حس آرامش	- تپه سرای شمالی به منظور استفاده چندگانه، ایجاد و انکشاف پارک تفریحی و فامیلی برای گذران اوقات فراغت	- عدم انطباق و ناهماهنگی در نماهای ساختمانها و آپارتمان ها با هویت و فرهنگ شهر - ناامنی اجتماعی

	ذکور و اناث	در محدوده به نسبت موجودیت جرایم جنایی - موجودیت کارهای شاقه و مصروف بودن اطفال و جوانا به شغل های ناقص و آسیب پذیر - احساس نبود امنیت در جریان شب	- فراهم بودن شرایط سرمایه گذاری برای سکتور خصوصی جهت رشد و انکشاف محدوده - افزایش محلات بازرسی و گزمه های سیار در محدوده	- ادامه ناامنی و فرار سرمایه های مادی و انسانی - موجودیت خطر حملات تروریستی و جنایی
عملکردی	- موقعیت استراتژیک و با ارزش فضای کافی برای انکشاف و عرض مناسب سواره و عابر پیاده - وجود حس اجتماعی قوی	- کمبود فضاهای خدماتی شهری - استفاده نامناسب از فضای سواره و عابر پیاده بواسط کاربری های مختلف	- قابلیت جذب مشتریان بیشتر برای خریداری در مراکز تجارتي - افزایش تنوع کاربری های لازم در نتیجه بازنگری و تطبیق طرح های شهری	- خاموش بودن فضاهای عمومی و اماکن اداری در اوقات شب
ادراکی	- وجود تپه سرای شمالی به منظور استفاده چندگانه	- عدم انطباق نماها و ساختمانها با هویت و فرهنگ شهر - نبود فضاهای سبز	- قابلیت دسترسی به تمام نقاط شهر از این منطقه	- مدغم بودن سیستم ترانسپورت شخصی، شهری و عامه
فضای شهری	- وجود فضای کافی برای انکشاف و ایجاد فضاهای عمومی	- آشفتگی و بی نظمی در فضاهای شهری محدوده	- وجود فضای کافی برای انکشاف و تأسیسات و فضاهای عمومی شهری محدوده	- مراعت نکردن قوانین شهری در ساخت و سازها از سوی مالکین ساختمانها
حمل و نقل	- مدخل و خروجی اصلی شهر - موجودیت فضای کافی برای انکشاف عرض سواره، عابر پیاده و ایجاد مسیر دوچرخه - موجودیت ساختمان	- ترافیک زیاد به علت عدم تناسب بین حجم عبوری وسایط نقلیه و سطح معابر - نبود پارکینگ در محدوده - عدم توجه به	- وجود فضای کافی برای ایجاد مسیرهای مترو، مترویس و دوچرخه - بازطراحی محورات با در نظر	- افزایش روز افزون وسایط نقلیه و مشکلات ترافیکی - عدم توجه مسئولین دولت برای ایجاد مراکز اداری، فرهنگی، آموزشی،

	<p>های چند عملکردی، تجاری و رهائشی در جوار محور عرض دید به خیابان</p>	<p>نیازهای حرکتی معلولین و سالمندان - استفاده نامناسب از پیاده روها توسط کاربری های مختلف - فعالیت ناهماهنگ و نامناسب مراکز تجاری در جریان روز و تعطیلی زود هنگام در جریان شب - ناهماهنگی و ناسازگاری کاربری ها با یکدیگر</p>	<p>داشت نمونه های مؤفق در کشورهای همسایه و جهان - موجودیت ظرفیت برای ایجاد مراکز اداری، فرهنگی، آموزشی، درمانی و... در امتداد محورات محدوده</p>	<p>درمانی و... در امتداد محورات محدوده - عدم توجه مدیران و متولیان شهرداری و شهرسازی به بازطراحی و انکشاف محدوده</p>
<p>حرکتی و دسترسی</p>	<p>- موقعیت استراتژیک محدوده در امر دسترسی به مکانهای مهم - استفاده دوامدار و بیش از حد از سوی سواره و عابرین پیاده - امکان دسترسی به ساحات تجاری، رهائشی در محدوده مورد مطالع و حوزه های همجوار</p>	<p>- افزایش آلودگی های صوتی و زیست محیطی در محدوده - امکان افزایش تصادفات در نتیجه اختلاط مسیرهای سواره و پیاده - عدم طراحی مناسب مسیرهای سواره، عابر پیاده - در نظر نگرفتن مسیر برای دوچرخه - کمبود فضاهای سبز - نبود مراکز تفریحی و استراحتی</p>	<p>- فرصت مناسب برای ساخت، انکشاف و استاندارد سازی مسیرهای سواره، عابر پیاده و دوچرخه و اقتصادی تمام شدن آنها</p>	<p>- اختلاط مسیرهای ترافیک سبک و سنگین و از بین رفتن خیابان ها - از بین رفتن آرامش ساکنین و ایجاد آلودگی های صوتی و زیست محیطی توسط وسایط سنگین - مراعت نشدن فرهنگ نشینی و از بین بردن آرامش ساکنین محل در نتیجه بوغ و آزند های دلخراش</p>
<p>محیط های اقتصادی و تجاری</p>	<p>- موجودیت مراکز اقتصادی و تجاری در محدوده - موجودیت ساحات مناسب برای ساخت و</p>	<p>- در نظر نگرفتن پارکینگ در مراکز تجاری و اقتصادی - معیاری نبودن ساخت و سازها در</p>	<p>- موجودیت زمینه مناسب برای سرمایه گذاری سکتور خصوصی - مناسب بودن</p>	<p>- ساخت و سازهای غیر معیاری و خودسر - عدم توجه مسئولین دولتی برای کنترل</p>

	انکشاف مراکز تجاری و اقتصادی	محدوده مورد مطالعه - استفاده نامناسب از پیاده روها و حتی قسمت هایی از مسیر سواره توسط دستفروشان	قیمت زمین و موجودیت فرصت برای سرمایه گذاری و انکشاف محدوده	و تطبیق قوانین بر ساخت و سازها
تأسیسات و تجهیزات شهری	- امکان ایجاد تأسیسات شهری و نصب تجهیزات در محلات و موجودیت فضای کافی	- نبود تأسیسات و تجهیزات شهری مورد نیاز در محدوده مورد نظر	- موجودیت فرصت ها، اراضی و زمین کافی برای ایجاد تأسیسات شهری در محدوده مورد نظر	- ساخت و سازهای غیر پلانی، غیر معیاری و غضب اراضی و محلات مناسب انکشاف تأسیسات شهری
فضاهای باز	- موجودیت تپه های کم ارتفاع برای ایجاد پارک ها، منظره جالب و دیدینی در محدوده	- عدم موجودیت فضاهای ورزشی، پارک، پارک بازی اطفال و فضاهای سبز در محدوده مورد نظر	- امکان جلوگیری از غضب بیشتر تپه ها و ساحات مناسب برای ایجاد پارک ها، منظره جالب و دیدینی در محدوده توسط زورمندان و مردم محل برگشتاندن ساحات غضب شده از سوی زورمندان و مردم محل	- استفاده بی رویه و غضب تپه ها و ساحات مناسب برای ایجاد پارک ها، منظره جالب و دیدینی در محدوده توسط زورمندان و مردم محل
زیست محیطی	- موجودیت تپه سرای شمالی و ایجاد منظره جالب و دیدینی در محدوده	- عدم توجه دولت و متولین امور در امر ایجاد سرسبزی، ساخت پارک ها و فضاهای سبز در محدوده مورد نظر	- موجودیت اراضی و ساحات مناسب برای ساخت و انکشاف فضاهای سبز شهری و ایجاد پارک های سبز و پارک بازی اطفال	- عدم توجه دولت و متولیان امور در امر جلوگیری از آلوده کننده های محیط زیستی

پاسخ به سوالات تحقیق:

۱. آیا طراحی فضاهای شهری منطقه سرای شمالی شهر کابل با توجه به ترجیحات مردم و متخصصان از کارایی و خوانایی کافی برخوردار است؟

جواب: برای جواب به پرسش فوق از مجموع پاسخ دهندگان که پرسشنامه را خانه پری کرده و با آنها مصاحبه شده به تعداد (۷۰) نفر از شهروندان، متخصصان و ساکنین محل پاسخ نخیر و به تعداد (۷) نفر آنها پاسخ نسبتاً را انتخاب نموده و فقط (۳) نفر از آنها پاسخ بلی ارائه کرده اند. از پاسخ های ارائه شده از سوی شهروندان در مورد پرسش فوق چنین نتیجه می توان گرفت که فضاهای شهری این منطقه که فاقد کیفیت فضایی شناخته شده و از طراحی خوب، کارایی و خوانایی کافی برخوردار نمی باشد، برای آوردن اصلاحات و تغییرات مثبت در فضاهای شهری این محدوده، بازطراحی ابعاد مختلف فضاها بخصوص بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری این منطقه توأم با کار و توجه درست از سوی متولیان امور و مسئولین مربوطه طوری اساسی و تخصصی امر ضروری بوده و در این بخش هماهنگی، کار و توجه مسئولین شهرسازی، شهرداری و سایر ادارات مربوطه کارساز و لازمی می باشد.

۲. افزودن چه عواملی می تواند موجب افزایش بیشتر خوانایی و کارایی این قسمت از فضای شهر گردد؟
جواب:

- ساخت نمادها، المان و نشانه های شهری که نشان دهنده هویت ملی و فرهنگ کشور باشد
- ساخت تأسیسات شهری بر مبنای نیازمندی های شهر و شهروندان
- احاطه نمودن گورستان موجوده، استخدام خادمین و تنظیم آن بر مبنای قوانین شهرداری
- ایجاد فضاهای تفریحی و جاذب گردشگری
- ایجاد پارک ها و فضای سبز در محدوده سرای شمالی و مناطق همجوار آن
- ایجاد پارکینگ در محلات منایب برای وسایط
- بازسازی و تنظیم پیاده راه ها، آبروها، جاده ها و نصب علائم راهنمایی و رانندگی در محدوده
- ایجاد ایستگاه های معیاری در نقاط بیرون از چهارراه
- افزودن به کمیت و کیفیت ذباله دانی های شهری
- بازطراحی چهارراه سرای شمالی و جداره های اطراف آن بر مبنای قوانین شهرسازی و طراحی شهری
- ایجاد شاخص ها و توجه به منظر سازی معیاری جداره ها و فضاهای شهری این منطقه

راهبردها، راهکارها و سیاست های اجرایی:

جدول (۲) راهبردها، راهکارها و سیاست های اجرایی در محدوده مورد مطالعه

هدف	راهبرد	سیاست
پذیرندگی	راحتی داشتن امکانات رفاهی	<ul style="list-style-type: none"> - ساخت پیاده روها و کف سازی آنها برای راحتی استفاده کنندگان و ساکنین محل - ساخت، انکشاف و اصلاح خیابانهای محدوده - ایجاد باندهای تندرو برای ایجاد و مکث مسافری - ایجاد تسهیلات معلولین - تنظیم و هماهنگ نمودن نمای ساختمانها طبق معیارات

<p>شهرسازی</p> <p>- دسترسی سریع و راحت به نقاط مورد نیاز</p> <p>- ایجاد نشانه ها و شاخص های شهری در نقاط مناسب محدوده</p>					
<p>- ایجاد کاربری هایی که نیازهای ساکنین و شهروندان را تأمین نماید</p> <p>- ایجاد کاربری های مورد نیاز ساکنین محل</p>	کاربری				
<p>- ایجاد پارک و فضاهای سبز در محدوده</p> <p>- ایجاد و کاشت پوشش گیاهی در طرفین جاده</p> <p>- حفظ و تقویت حضور عناصر طبیعی اعم از درختان، تپه ها و ...</p>	حضور عناصر طبیعی	دلبازی			
<p>- بسته نشدن دید توسط عناصر کالبدی و احجام</p> <p>- انکشاف دید به عناصر طبیعی و نقاط شاخص شهر</p> <p>- طول متناسب به عرض به نحوی که نقطه گریز منطبق با عناصر، نشانه ها و شاخص های شهری باشد</p>	حفظ و تقویت دیدها و مناظر				
<p>- تنظیم شیب ها به گونه ای که دید نسبت به نقاط مرتفع یا در عمق بسته نشود</p> <p>- پرهیز از بکار بردن قوس هایی با شعاع کم در مسیر های منحنی</p> <p>- تأمین روشنایی کافی و مناسب در روز و مخصوصاً در جریان شب</p>	قابل رویت بودن	وضوح مسیر	خوانایی		
<p>- جلوگیری از پارک وسایط و خودروها در حاشیه خیابان ها در نزدیکی تقاطع ها و خروجی ها</p> <p>- پرهیز از تغییر ناگهانی عرض مسیر به ویژه در باند تندرو</p> <p>- پرهیز از ایجاد ناهمواری و پستی و بلندی های ناگهانی و مخرب در مسیر</p> <p>- عدم مسدود نمودن و مزاحمت دید توسط جداول، تابلوهای راهنمایی، تبلیغاتی و کیوسک های ثابت و غیر معیاری در حاشیه خیابان ها</p>	فقدان موانع مزاحم دید				
<p>- وضوح و قابل رویت بودن خروجی ها و تقاطع ها در فاصله مناسب برای تصمیم گیری ها</p> <p>- دیده شدن نشانه های شاخص شهر که در جهت یابی مؤثر هستند</p> <p>- ساخت و نصب تابلوهای تعیین مسیر به فاصله مناسب قبل از تقاطع ها و خروجی ها</p>	جهت یابی سریع			راهبردی	
<p>- تمایز جداره ها در نزدیکی خروجی ها و تقاطع ها به گونه ای که راننده را متوجه بسازد.</p>	تقاطع ها				

<p>- قرارگیری تابلوهای تعیین مسیر به فاصله مناسب قبل از تقاطع ها و خروجی ها</p>			
<p>- تمرکز دید روی عناصر شاخص شهر در هر سکانس - امتداد دید هر بخش از مسیر که به یک عنصر منتهی شود - تقویت احساس نزدیک شدن به شهر در مسیرهای پریچ و خم یا با پستی و بلندی زیاد و غیر معیاری از طریق رویت نشانه ها</p>	هدایت دید		
<p>- تقارن نسبی در جداره های طرفین - حفظ محصوریت در امتداد حرکت</p>	کالبد		
<p>- تقویت سلسله مراتب در ریتم ها ضمن حرکت - ریز شدن و تدقیق جزئیات بدنه ها ضمن نزدیک شدن به شهر - هماهنگی اقدامات بازطراحی فضاهای شهری با مدیریت سایر عناصر منظر شهر و رعایت سلسله مراتب</p>	سلسله مراتب	نظم	
<p>- عدم تقلید از سایر فضاهای شهرها - استفاده از سبک معماری و مصالح بومی و محلی شهر - تقویت و انکشاف کاراکتر طبیعی محل</p>	کالبدی		
<p>- استفاده از کاربری هایی که نشانگر فعالیت های مردم و منطقه باشد - ایجاد کاربری های مختلف خدماتی مورد نیاز ساکنین و عابرین محل</p>	کاربری	نمادین بودن	
<p>- استفاده از عناصر معماری اصیل در ساخت و ساز احجام و مصالح معرف اقلیم و معماری منطقه - ایجاد دانه ها و احجام شاخص برای تقویت خاطره ها از شهر - انطباق ساخت و سازها و پوشش گیاهی با اقلیم منطقه - انطباق مسیر با توپوگرافی خاص محل</p>	کالبدی		تشخص
<p>- تقویت و انکشاف کاربری ها در هر نقطه برای تداوم و رشد شخصیت - ایجاد و حضور کاربری های نشانگر فعالیت های اقتصادی و اجتماعی شهر - شناسایی تصویر ذهنی ساکنین، مسافرین و شهروندان از فضاهای شهری - بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای نامطلوب شهری محدوده مورد نظر</p>	کاربری	نقش انگیزی	
<p>- ایجاد دانه های شاخص محدوده - قابلیت دانه بندی احجام به عناصر داخل شهری هنگام توسعه و انکشاف شهر</p>	کالبدی	انعطاف	

- قابلیت تبدیل کاربری های نامنظم به کاربری های منظم شهری هنگام توسعه و انکشاف شهر - فراگیری کاربری های آلودگی زا و بدمنظر مانند تعمیرگاه و دغال فروشی ها در مجتمع هایی در لایه دوم و سوم	کاربری		
---	--------	--	--

به منظور بهبود و بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای شهری جبران کمبودها و ضعف های محدوده راهکارهای زیر ارائه می گردد.

راهکارهای بعد بصری و کالبدی:

- ایجاد جذابیت های بصری و پرهیز از تکرار و یکنواختی فضاهای شهری.
- تشویق ایجاد تنوع در فعالیت های بازطراحی فضاهای شهری.
- افزایش فضاهای شهری متناسب با نیازمندی های شهروندان و ساکنین محل.
- افزایش و معیاری سازی رستوران ها، هتل ها، مراکز خرید و سایر اماکن برای گذران اوقات فراغت و مورد نیاز شهروندان و ساکنین.
- ایجاد کتابخانه ها، گالری ها، نمایشگاه ها، مراکز آموزشی و تحصیلات عالی و سایر اماکن فرهنگی و آموزشی.
- ارتقا و انکشاف فضاهای دارای پتانسیل جذب گردشگری و ایجاد فضاهای جاذب جدید.
- طراحی و ایجاد فضاهای شهری مورد نیاز.
- بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضاهای موجود شهری محدوده مورد مطالعه جزء نیازهای اساسی منطقه بوده و برای اجرای آن گامهای عملی برداشته شود.
- توجه جدی برای انکشاف و افزایش کمی و کیفی فضاهای شهری این محدوده.
- توجه برای تأمین، انکشاف و افزایش کمی و کیفی سیستم روشنایی، نورپردازی معابر، پارک ها و میداين که این امر مهم می تواند در قالب تعریف پروژه های تحقیقاتی برای ارزیابی وضع موجود و ارائه شیوه های بهبود وضعیت انجام پذیرد.
- تجهیز فضاهای عمومی با مبلمان های شهری مناسب و معیاری.
- تأمین آسایش اقلیمی فضاهای شهری عمومی با نوع پوشش گیاهی سازگار با اقلیم و استفاده از آب برای رطوبت هوا.
- نصب تابلو های راهنمایی رانندگی، مسیر یابی و معلوماتی.
- نصب چراغ های ترافیکی و روشنایی در محلات مورد نیاز با کمیت و کیفیت مناسب.
- اعمار مسجد جامع بزرگ برای انجام فرایض روزانه مذهبی و سایر مناسبت های مذهبی - اجتماعی در محدوده مورد مطالعه.
- تأمین فضاهای سبز و تفریحی برای گذران اوقات فراغت شهروندان و ساکنین محل.
- طراحی و بازطراحی بدنه های متنوع و دارای نظارت در مجاورت عرصه های عمومی.
- بازطراحی نمای ساختمان های مجاور معابر، زوایا و گوشه ها، تأکید بر قسمت های مختلف نما، چگونگی نمایش ساختمانها و ... از جمله مواردی هستند که در بعد بصری و کالبدی فضای شهری مؤثر هستند.
- پیش بینی فضاهایی برای انجام فعالیت ها و استقرار کاربری های مختلف که مشوق حضور، مکث، تعامل و فعالیت افراد پیاده باشند (دستفروش ها، خرده فروش ها، میوه فروش ها، ترکاری فروش ها و ...)
- توجه به پاکي، صفایی و موارد صحتی فضاها و مراکز شهری محدوده.
- داشتن تدابیر وقایوی برای کنترل امراض و ضد عفونی نمودن فضاهای شهری محدوده.

- ✓ ایجاد شورا ها، تیم ها و گروه های رضاکار از طبقات مختلف گروهی، سنی و جنسیتی برای راه اندازی کمپاین های
تنظیفی، آگاهی دهی، صحتی، مذهبی و...
- ✓ تشویق مردم به سهم گیری در پاک کاری شهر و راه اندازی کمپاین های پاکی و صفایی فضاهای شهری.
- ✓ تشویق مردم به سهم گیری در راه اندازی کمپاین های آگاهی دهی برای جلوگیری از شیوع امراض، داشتن تدابیر وقایوی
و ایجاد حس تعلق.
- ✓ در نظر گرفتن اماکن و فضاهای مناسب در شهر، با لحاظ پارامترهایی از قبیل ابعاد بصری، کالبدی، موقعیت جغرافیایی و
رعایت استانداردهای طراحی و بازطراحی.
- ✓ استفاده از نشانه های شهری معنی دار در میداين به منظور معنی بخشیدن به منطقه.
- ✓ استفاده از آبناها در پارک و فضاهای سبز به منظور تعدیل هوا و افزایش حس تعلق خاطر افراد.
- ✓ شاخص نمودن اینیه ویژه و نمادین.
- ✓ ایجاد شرایط لازمه برای حضور گروههای مختلف مردم در شهر.
- ✓ برگزاری جشن های ملی و اعیاد در پارک.
- ✓ استفاده از عناصر مصنوعی و طبیعی با ارزش برای ایجاد تصویر ذهنی مناسب.
- ✓ استفاده از نقاشی دیواری در پارک ها و مکان های مناسب به منظور زیبا سازی بدنه ها.
- ✓ ساماندهی و بهبود کیفیت تابلوها و علائم تبلیغاتی شرکت ها، فروشگاه ها و مغازه ها در محدوده در جهت غنای حس
بصری عابرین پیاده.
- ✓ افزایش حس تعلق در شهروندان از طریق مشارکت در فعالیت هایی نظیر زیباسازی خیابان ها و راه اندازی کمپاین ها.
- ✓ بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری محدوده مورد مطالعه.
- ✓ ایجاد روگذر و پل هوایی برای باند موتوررو در چهارراهی سرای شمالی.
- ✓ بازطراحی خیابان ها، پیاده روها و فضاهای شهری محدوده مورد مطالعه.
- ✓ ایجاد فضاهای بازی کودکان، پارک و فضاهای سبز در محلات مناسب.
- ✓ تهیه و نصب صندلی در امتداد خیابانها برای استراحت مؤقتی و رفع خستگی.
- ✓ بهبود کیفیت پیاده روها و معابر.
- ✓ ایجاد نشانه های شهری در این محدوده و تأمین روشنایی و نورپردازی آنها با در نظر گرفتن هویت، فرهنگ شهری، خواسته
ها و نظریات شهروندان و ساکنین محل.
- ✓ تأمین روشنایی مناسب و نورپردازی میداين، خیابان ها، پیاده روها، محلات مرتفع و فضاهای شهری محدوده مورد مطالعه.
- ✓ استفاده از لامپ های ال ای دی برای روشنایی بهتر فضاهای شهری این محدوده.
- ✓ تأمین و نصب چراغ های راهنمایی و رانندگی در نقاط مورد ضرورت.
- ✓ ایجاد تنوع در جزییات کالبدی.
- ✓ ایجاد تنوع در فضاسازی.
- ✓ ایجاد نفوذپذیری بصری و کالبدی.
- ✓ ایجاد هماهنگی و ارتباط در نماها و نشانه های شهری با یکدیگر.
- ✓ ناماسازی مناسب جداره های غیرفعال و خاموش به منظور افزایش جذابیت و رونق حرکت پیاده و ارتقای سطح سرزندگی و
مطلوبیت فضاهای شهری محدوده مورد مطالعه.
- ✓ توجه به نیازمندی ها و خواسته های شهروندان بخصوص کودکان، افراد مسن و معلولین در بازطراحی مبلمان شهری.
- ✓ بازطراحی مبلمان شهری خاص به منظور هویت بخشی به فضا.
- ✓ قرار گیری مناسب مبلمان شهری در فضاهای عمومی به منظور تقویت خوانایی محیط.
- ✓ هویتمند سازی شهر با استفاده از رنگ های متنوع، تصاویر زیبا و به یاد ماندنی، ایجاد نماها و نشانه های شهری.

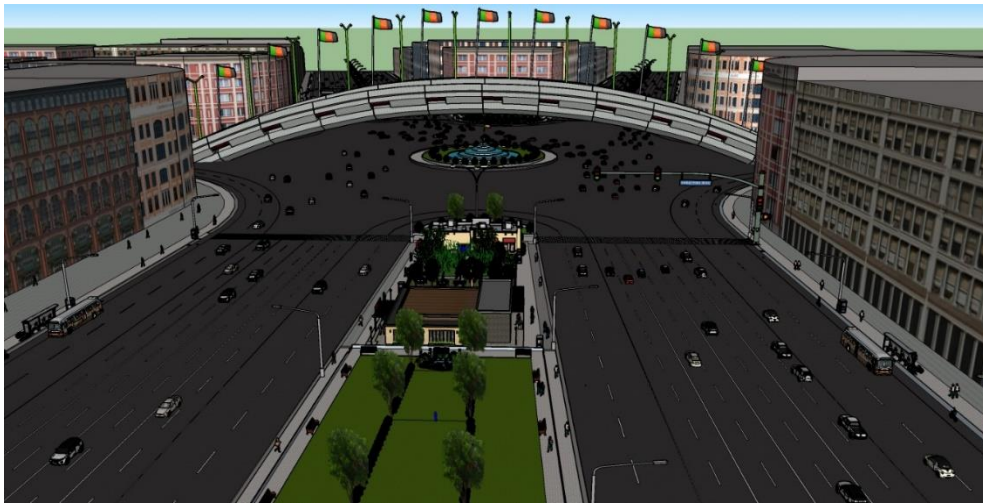
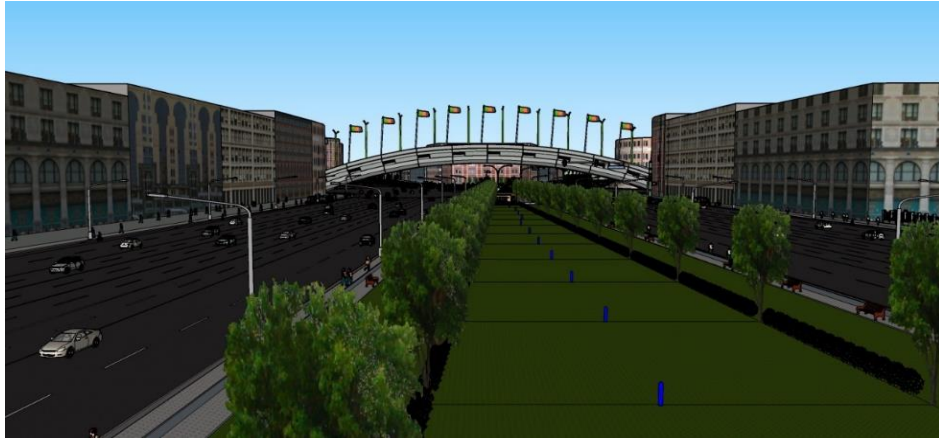
- ✓ تأمین ایمنی در معابر، میادین و مسیر عابر پیاده از طریق تأمین روشنایی و قرار دادن مبلمان شهری مناسب.
- ✓ تأمین روشنایی مطلوب فضاها در شب و غلبه بر احساس منزوی بودن و ناامن بودن فضا به وسیله نصب مبلمان شهری مناسب.
- ✓ ایجاد پنجره، بالکن و فضاهای شفاف ناظر بر فضاهای شهری در بناهای مجاور این فضاها به منظور تأمین نظارت اجتماعی.
- ✓ بازطراحی خیابان های محدوده دارای ساختار خوانا با تقاطع های خوانا، واضح و روشن.
- ✓ ایجاد فضاهای عمومی و محیط های مهیج در جوار مراکز کسب و کار برای تشویق شهروندان به حضور دوامدار و شبانه روزی در فضاهای شهری.
- ✓ استفاده از مبلمان شهری و نورپردازی مناسب جهت افزایش امنیت برای کسب و کار در شب.
- ✓ ایجاد کاربری های مختلط و سازگار به منظور جلوگیری از تک عملکردی شدن خیابان ها.
- ✓ تقویت فعالیت های فرهنگی.
- ✓ توجه به محیط زیست و کنترل آلودگی های محیطی، نوری، صوتی، تصویری و ...
- ✓ جلوگیری از آلودگی های محیطی و آبروها با نصب ذباله دانی ها و کانال های جمع آوری فاضلاب در محلات مناسب.
- ✓ افزایش تعداد، بهبود و تنظیم وسایط حمل و نقل عمومی و سرویس دهی ۲۴ ساعته.
- ✓ تدابیر پیشگیرانه از گشت و گذار وسایط کهنه و آلوده کننده هوا در محدوده مورد مطالعه.
- ✓ تأمین پیوستگی جداره های فعال ساختمان ها.

طرح پیشنهادی:

نظر به وضعیت موجوده محدوده مورد مطالعه که از لحاظ منظر شهری و ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری در وضعیت مناسبی قرار ندارد، در این بخش از تحقیق تلاش صورت گرفته با بازطراحی این محدوده با ایجاد تسهیلات، نصب، جابجایی مبلمان شهری، تنظیم پوشش گیاهی و مشخص نمودن مسیرهای عبوری سواره، عابرپیاده و دوچرخه از یکدیگر، محیط امن و مطمئن را برای استفاده شهروندان فراهم سازیم. با در نظر داشت وضعیت فعلی محدوده مورد مطالعه و با تطبیق طرح پیشنهادی با اطمینان کامل میتوان گفت که تغییرات بزرگ و چشمگیری در مطلوبیت، امنیت، زیبایی و کارایی فضاهای شهری محدوده متذکره بوجود خواهد آمد.

عکس از وضعیت موجودمحدوده مورد مطالعه

جمع بندی و نتیجه گیری:

سطح بالای زندگی شهری، توقع و تقاضای رو به رشد شهروندان برای داشتن یک زندگی مرفح و مملو از امکانات رفاهی و عصری شهری سبب شده تا دامنه فعالیت های شهروندان در تمام اوقات روز و قسمت اعظم شب هنگام ادامه یابد و حیات دوامدار شهرها با داشتن تمامی امکانات و تجهیزات شهری و رفاهی به قسمتی از زندگی شهری مبدل گردیده است. همین موضوعات به دغدغه ای برای شهرسازان، طراحان و مدیران شهری تبدیل شده است. از اینرو کوشش میگردد تا اکثر طراحی و بازطراحی ها در شهرها بر مبنای نیازمندی ها و معیارات شهرسازی و طراحی شهری انجام شود تا پاسخگوی نیازمندی های شهروندان بوده، جلب توجه و قناعت استفاده کنندگان را در پی داشته باشد. در شرایط کنونی، آنچه از شهر و فضای شهری در ذهن شهروندان نقش می بندد، اغلب مربوط به تصویری است که آنها برای داشتن یک زندگی مکمل و مرفح در فضای شهری ترتیب و ترکیب میکنند. در نتیجه طراحی و بازطراحی مناسب فضاهای شهری نه تنها در جهت خوانایی و کارایی بیشتر، بلکه در ایجاد یک تصویر ذهنی روشن تر و مطلوبتر از شهر به مردم نیز میتوان کمک شایانی نمود. همانطوری که در طراحی فضاهای شهری عناصر باید در پیوستگی و هماهنگی با یکدیگر قرار گیرند تا اثری مطلوب و جاذب را در ذهن و خاطر شهروندان بر جای گذارد، بازطراحی فضاهای شهری نیز باید به گونه ای شکل گیرد که کارایی، مطلوبیت، رضایت بیشتر، آرامش خاطر، قناعت و پاسخگویی به نیازهای شهروندان را در پی داشته باشد.

امروزه اتفاق بدی که در شهرهای ما می افتد این است که بیشتر فضاهای شهری به صورت مجزا و بر مبنای خواست ها و سلیق شخصی سازندگان و مالکان آنها طراحی می گردد، بدون توجه به اینکه تمام فضاهایی که طراحی می شوند جزئی از یک کل بزرگتر شهر می باشند و هر یک آن تأثیر مجزای خود را در ابعاد مختلف شهر دارند. بنا بر این مسأله مهم و مشکل اساسی در حال حاضر عدم وجود راهنمای جامع برای طراحی و بازطراحی فضاهای شهری و ساختمان ها و همچنین نبود هماهنگی، کنترل درست و مشکلات در تدوین و تطبیق نشدن قوانین در عرصه طراحی، بازطراحی و ساخت فضاهای شهری و ساختمان ها در افغانستان می باشد.

با توجه به مسایل مطرح شده می توان دریافت که بی توجهی به مباحث طراحی و بازطراحی فضاهای شهری و عدم وجود برنامه ریزی مشخص، هماهنگ و نبود طرح جامع برای ایجاد آن، هزینه های سنگینی و گاهی اوقات بی نتیجه را برای شهروندان در پی داشته و آشفتگی و بینظمی های زیادی را در فضاهای شهری ایجاد نموده است. مشخصاً عملیه طراحی و بازطراحی فضاهای شهری را باید از دریچه های تخصصی و مسلکی ارزیابی کرده و برای انجام آن طرحی منظم، هماهنگ، مطلوب و پاسخگو بر مبنای نیازمندی های شهری، شهروندی، فرهنگی و استوار بر قوانین کشور ارائه گردد.

شهرداری، شهرسازی و متولیان امور برای دست یابی به اهداف پایدار، انکشاف متوازن، پیشرفت جامعه، اصلاح سازی فضاهای شهری و ساختمانها باید طرح های جامع را تدوین و خط مشی هایی را برای طراحی و بازطراحی فضاهای شهری و ساختمانهای مناطق مختلف کشور تعیین و اجرایی نمایند. ارتقای شرایط کیفی زندگی، ایمن سازی و مقاوم سازی فضاهای شهری و ساختمان ها، توسعه و بهبود زیرساخت های شهری، مطلوبیت فضاهای شهری، تأمین خدمات شهری مورد نیاز مردم، ترویج و تطبیق قوانین و دستورالعمل های کمی و کیفی در ساخت و سازها، کارایی، خوانایی و زیبایی فضاهای شهری، پاسخگویی به نیازمندی های شهروندان، راحتی کاربران، هماهنگی فضاهای شهری با محیط و فرهنگ کشور، نظم بخشیدن و ارزش دادن به حیات شهر و زندگی شهروندان از جمله اهداف بازطراحی فضاهای شهری می باشد که باید توسط مسؤلین مربوطه در نظر گرفته شود.

توجه به بازطراحی ابعاد مختلف فضاهای شهری، طوری که فهم کلی و رضایت شهروندان از شهر را بهبود بخشیده و نقشه های ذهنی مناسب و غنی را برایشان ایجاد سازد و هویت شهر را تأمین نموده رونق بخشد امری ضروری و حتمی در طراحی شهری

و شهرسازی می باشد. بخش عمده از هویت فضاهای شهری وابسته به ابعاد بصری و کالبدی آن است. در بازطراحی فضاهای شهری یکی از پیچیده ترین، اساسی ترین و حساس ترین قسمت ها، برنامه ریزی و طراحی پلانهای اجرایی و مطلوب برنامه های بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی آن است، که علاوه بر تخصص و آشنایی با ویژگی های فنی، بصری، کالبدی، زیبایی، منظرسازی، فرهنگی و هویتی، نیازمند شناخت کافی و دقیق از شهر و مشخصه های شکل دهنده آن است.

بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری می تواند مستقلاً به عنوان یک ویژگی مهم در ایجاد شهر مطلوب و باهویت عمل کند. عملیه بازطراحی ابعاد بصری و کالبدی فضای شهری به عنوان مهم ترین مداخله ای که در زنده سازی شهر و بخشیدن روح تازه به فضاهای شهری مدنظر می باشد قابل بوده و ظرفیت کامل در تحقق اهداف توسعه شهری دارد. از این رو اقدامات مربوط به آن باید تحت مدیریت یک برنامه واحد راهبردی، برنامه ریزی، تخصصی، طراحی و شهرسازی اجرا شود.

همسویی اقدامات بازطراحی با طرح های فضاهای عمومی و سبز شهری، تأسیسات، تجهیزات، مبلمان، اثاثیه و سایر ابعاد طرح های شهری به انکشاف، تقویت و هویت شهر منجر می شود. برنامه بازطراحی فضاهای شهری به تقویه خاطره جمعی شهروندان، حس تعلق به مکان، احساس سرزندگی و انکشاف فضاهای شهری می انجامد. عملیه بازطراحی فضای شهری می تواند به عنوان فعالیت فنی و مسلکی شهری در مقیاس ملی و بین المللی مطرح شود. ظرفیت های زیاد تعامل شهر و شهروند در زمینه بازطراحی ابعاد مختلف فضای شهری، تحقق رویکرد تخصصی و مهم در طراحی شهری و شهرسازی است.

منابع فارسی:

۱. بیکی سمیه؛ محمد شبانی و فرزانه زنگویی، بازطراحی فضاهای گمشده شهری (نمونه موردی : کاروانسرای حرازی بیرجند) ۱۳۹۵؛
۲. نقصان محمدی، محمد رضا و باقری نژاد، محمد، بازطراحی فضاهای گمشده پیرامون بناهای تاریخی به منظور ایجاد پیوند با بافت نوسازی شده پیرامونی، نمونه موردی: مجموعه حرم مطهر امام رضا (ع)، دومین همایش مهندسی، عمران و انکشاف شهری، تبریز، ایران، ۲۰۱۴؛
۳. رعیتی ایل بیگی، آسیه، باز طراحی فضاهای شهری با تاکید بر هویت شهری (نمونه موردی: میدان شهدای شهرکرد)، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و زیرساخت های شهری، تبریز، ۱۳۹۴؛
۴. موسوی، سیدمحسن، باز طراحی فضاهای شهری با تاکید بر هویت شهری (نمونه موردی: مجموعه سبزه میدان در مرکزیت بجنورد)، اولین کنفرانس ملی بنای ماندگار، مشهد، معاونت شهرسازی و معماری شهرداری مشهد، ۱۳۹۲؛
۵. گلکار کوروش، کندکاو در تعریف طراحی شهری، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۷۹؛
۶. حبیبی، سیدمحسن و خبیری، سمانه، سیاست بازآفرینی شهری، دیدگاه و ضرورت ها، مجله هفته شهری، ۱۳۹۳؛
۷. جان لنگ. ترجمه: بحرینی، سیدحسین، طراحی شهری «گونه شناسی رویه ها و طرح ها همراه با بیش از پنجاه مورد خاص» ۱۳۹۳؛
۸. پاکزاد، جهانشاه، مبانی برنامه ریزی و فرایند طراحی شهری، ۱۳۹۴؛
۹. کامور شلمانی، آمنه و حناچی سیمین، بررسی تأثیر عوامل بصری فضاهای شهری بر الگوی رفتاری شهروندان، ۱۳۹۴؛
۱۰. بخشی، مینا، شناخت و تحلیل فضای شهری، ۱۳۹۵؛
۱۱. تقی زاده، محمد، تحلیل و طراحی فضای شهری، ۱۳۹۵؛

منابع انگلیسی:

1. Lynch, Kevin/ the Openness of Open Space/ Arts of Enviroment/ Aidan Ellis/ 1972;
2. Barnett, Jonathan/ Urban Design as Public Policy/ New York: Architectural Record/ 1974
3. Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdall, S, Public places, Urban Spaces the Dimensions of Urban Design. Translated by Fariba Gharaei, Magshid Shokouhi, Zahra Ahari & Esmail Salehi, Tehra:, Art University of Tahrn Publications, 2009;
4. Lang, Jon/ Urban Design: The American Experience/ Van Nostrand Reinhold/ 1994;
5. Norberg Schulz, Christian/ Genius Loci/ Towards a Phenomenology of Architecture/ New York: Rizzoli/ 1980;